IV. Evoluţia *Psaltirii naţionale*[*]

De la ediţia prototip a „*Psaltirii* naţionale" sau „de linie" (1710), şi până la cea curentă (1957) diferenţele dintre versiunile care au circulat în Biserica majoritară se pot studia ca simple corecturi asupra aceluiaşi text în diferite edituri – fiind vorba aşadar de cel mai stabil corpus literar românesc – o situaţie destul de similară celei din slavona bisericească, unde *Psaltirea* tradusă de Chiril, parcurgea, fără schimbări importante, mai mult de un mileniu (motivul principal fiind acelaşi: utilizarea neîntreruptă în slujbele bisericeşti).

Ediţiile ulterioare nu mai puteau schimba versiunea intrată în slujbe, ci aduceau doar îmbunătăţiri de formă şi mici ajustări, pe care le vom evidenţia, comparativ, mai jos, cu menţiunea că ele nu sunt importante faţă de ansamblul textului, şi nu produc o nouă *Psaltire* a românilor. Merită însă atenţie, întrucât fac parte din istoria versiunii *curente* a Psalmilor.

[*] Conţinutul acestui capitol a mai apărut în: Călin Popescu, *Istoricul celui mai stabil text literar românesc. Studiu comparativ asupra ediţiilor „Psaltirii Naţionale"*, în *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, vol. III, 2015 (Secţiunea: *Language and Discourse*), pp. 961-973.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

IV.1. De la Antim la Damaschin

Prima reeditare a textului o face Damaschin Dascălul, la Râmnic, în ultimul său an de viaţă, 1725, în timpul stăpânirii Imperiului austriac catolic, când publicarea textelor noi de către singura tipografie ortodoxă din Imperiu era interzisă (Dobrescu 1906: 164).

Chiar dacă cea mai mare parte a textului a fost preluată cu tot cu greşelile de tipar, Damaschin era genul de revizor care apela la surse, iar retuşurile lui nu rămân în litera calcurilor greceşti ori slavone – e unul din motivele pentru care cea mai mare parte a lor va fi adoptată de tradiţia ulterioară.

Cum am arătat mai sus, în loc de *luaţi în urechi,* Damaschin traduce *ascultaţi*, iar în loc de *ia în urechi,* găseşte *auzi* – renunţând la calchierea grecescului ἐνώτισαι. Face, totuşi, puţine astfel de ajustări (cel mult câte una pe Psalm): „*mântuitoriul* feaţii meale”/„*mântuirea* feaţii meale” (41,6) (σωτήριον permitea ambele soluţii – nu însă şi спсéнїе sau *salutare*); „veniţi şi vedeţi lucrurile lui *dumnezeu, carele au pus minuni* pre pământ”/„*Dumnezeu, minunile care au pus* pre pământ” (45,8); „pentru nimic *vei împinge* pre dânşii”/ *vei mântui*” (55,7); „carea nu va auzi glasul *celor ce strigă: otrăveaşte-să otrăvindu-se se la* cel înţelept”/„carea nu va auzi glasul *vânătorilor, vânându-se să vânează, de la* cel înţelept (57,5); „pre cei *neascultători ca să-i sălăşluieşti*”/„pre cei *ce nu să pleca a să sălăşlui*” (67,19); „*sprejenitoriul* mieu ia aminte”/ „*spre ajutoriul* mieu…” (69,1); „întru *izvodirile* tale mă voiu deprinde”/*isprăvile* (76,11); „au *săvârşit* lumea”/*întărit* (95, 10); „ca corbul de noapte *în cuib*”/„*în loc nelăcuit*” (101,7) etc.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

Anumite modificări denotă o concepţie aparte, despre un Dumnezeu mai blând, sau cel puţin o grijă catehetică mai mare pentru edificarea credincioşilor slabi în credinţă, într-un moment când audienţa textului creştea considerabil. Dumnezeu nu *ispiteşte*, ci *cearcă*: „Cel ce *ispiteşti* inimile" devine deci „Cel ce *cerci* inimile" (7,9), iar „genele lui *ispitesc* pre fiii omeneşti" devine „…*întreabă*" (10, 4). Intuim aceeaşi intenţie în „cine e Dumnezeu *afară de* dumnezeul nostru"/„*fără numai*" (17,34) – se elimină echivocul –, „*Dumnezeu ce nu voieşti* fărădelegea"/ „*Dumnezeul cel ce nu"* (5,4), „*pedepsirea* ta m-au îndreptat"/ „*certarea"* (17,39); „N-au *ocărât* nici au defăimat ruga săracului"/„n-au *defăimat* nici au lepădat" (21,27); „ca *legumile* buruenii, degrab vor cădea"/„ca *verdeaţa* buruenii" (36,2) – buruiana nu aduce roade –; „*îngăduiaşte* pre Domnul"/„*aşteaptă"* (36,34); „şi acum *ne-ai gonit*"/ „*ne-ai lepădat"* (43,11); „paharul tău este *îmbătându-mă*"/„*adăpându-mă*" (22,26); „iubit-ai toate cuvintele cufundării, *limbă vicleană*"/„*limba cea vicleană*" (51,3) etc.

Sunt înlocuite unele cuvinte vechi: *eşituri*/*răsărituri*; *chitit-am*/*gândit-am*; *sternele*/*fântânile*, *usibi*/*judeca*, *tătâne-tău*/*Părintelui tău*, *grosimea pământului*/*brazdă de pământ* (140,7), adverbul interogativ arhaic (*„de* voiu minţi lui David?"/*„au"*) etc. Multe modificări de cuvine şi expresii sinonime nu aduc totuşi înnoiri de limbaj: *n-au mers*/*n-au umblat*, *ruga*/*cererea*, *mărirea*/*slava*, *fapte*/*lucruri*, *strâmbătate*/*nedreptate*, *depărta*/*izgoni*, *ruşine*/*ocară*, *dinpreună*/*împreună*, *întru priceapere*/*cu înţeleagere*, *arginţite*/*cu argint poleite*, *zioa în toate zilele*/*din zi în zi*, *depărtat-au de la sarcine*/*scos-au de supt sarcină* etc. Se mai înlocuiesc prepoziţii (*întru*/*la*, *din*/*de pe*, *la*/*spre etc*), cazuri cu care se construiesc unele verbe („dă războiu *celor*"/*„cu cei"*), timpi, în redarea participiului grecesc („cel ce *zideşti*"/*„ai zidit"*), persoane („ochii săi ş-au pus, ca *să-i* (*să mă*) pleace la pământ"

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

– 16,11); numere („facă-se ca iarba *pre case*”/„*pre casă*” – 128,6; „ai pus *sminteală*”/„*sminteale*”), genuri (*roada*/*rodul),* funcţii sintactice („nu să vor ruşina, când vor grăi *vrăjmaşii* săi în porţi”/„vrăjmaşilor” – 126,5) sau se schimbă topica: *„şi din piatră, cu miiare* i-au săturat”/„*şi cu miiare din piiatră*”. Textul e completat şi cu mici precizări („adusu-ş-au *aminte de* aşăzământul leagii lui”/„…*aminte în veac de*…” – 104,8; „că *el* au zis”/*„el însuşi”*), sau cu articole hotărâte („plini-va *căderi*”/„*căderile*” – 109,6); *e* este înlocuit adeseori cu *easte* şi se explicitează prescurtări: *mari-s/mari sânt* (110,2). Unele modificări însă nu vor prinde („curat *cu inima*”/„*la inimă*”; „hiarele *câmpului*”/„*ţarinii*”), ci vor fi corectate de ediţiile următoare.

Atât Antim cât şi Damaschin par să fi mai avut şi alte repere decât Septuaginta. În „*rupt-au piatra* în pustie”/„*desfăcut-au piiatra*” (77,18) soluţia lui Damaschin pare mai riguroasă, căci în exista în altă parte şi: *„desfăcut-au piatra*” preluat ca atare (în 104,40), iar verbul grec este peste tot acelaşi: διέρρηξεν (ca şi în slavonă, развѣ́зе). Totuşi, distincţia între cele două locuri apare în versiunile latine (*percussit*/ *disrupit* – sau *aperuit*). În alt caz, cel al toponimului „în câmpul *Tanisului*” (77,15 – gr. ἐν πεδίῳ Τάνεως), Damaschin nu mai traduce genitivul, ci înlocuieşte prin „în câmpul *Taneos*”, aşa cum se s-a procedat în slavonă (по́лѣ танеѡ́сѣ) şi latină (*in campo Taneos*).

În unele din oscilaţiile fonetice sau de grafie pot fi identificate şi modernizări: *trimbiţă*/ *trâmbiţă*; *sprejenească*/*sprijinească, arepi*/ *aripi, vieţi*/ *vieţii, neştiinţi*/ *neştiinţei, dăşarte*/ *deşarte*, *nesilnice*/*năsilnice*, *pănă*/ *până, pohta*/ *pofta, putearilor*/*puterilor, frumseaţe*/ *frumuseaţe*, *fărde lege*/ *fără de leage*, *Eghipetului*/ *Eghiptului* (ѣгѵпе́тѹлѹ/ѣгу́птѹлѹ). Multe din aceste forme au însă doar o consecvenţă locală, de parcă în

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

porţiuni diferite ale *Psaltirii* ar fi lucrat corectori diferiţi, cu reguli diferite.

IV.2. Ediţia Micu *vs. Psaltirea* râmniceană

În 1795, când ediţia din 1688 devenise deja o raritate, apare cea mai importantă *Biblie* a epocii[255], semnată de Samuil Micu – Clein, blăjean greco-catolic, călugăr și om de cultură.

Indiferent de părerile partizane despre legitimitatea și temeinicia Uniației, situația interconfesională în Transilvania secolului XVIII era una confuză și încordată. Totuși, acuzele surprinzător de severe la adresa limbii *Bibliei* de la București nu se încadrează neapărat în logica unei polemici confesionale – de altfel Micu avea legături atât de importante cu ortodocșii, încât a fost acuzat de coreligionari că urmărea să fie episcop neunit (Iacob 2000, I: 145 şi Piru 1970: 46) –, ci necesitatea unei revizuiri a textului de la 1688 s-a formulat în aproape aceiași termeni ca și traducerea milesciană, de către prefețele Manuscriselor 45 și 4389 (*ibidem*: 144) – mai ales că după 107 ani modul de exprimare trebuie să fi devenit deja arhaic (*ibid.*). Samuil Micu, care nu era în relaţii perfecte cu episcopul unit Ioan Bob, voia ca textul său să ajungă la toţi românii, nu doar la cei uniţi cu Roma – şi chiar predă manuscrisul şi episcopului ortodox Gherasim Adamovici de la Sibiu.

Psaltirea reprezintă un caz special. Deşi despre Micu se vorbeşte în general ca despre un traducător al întregului corpus biblic – având şi cunoştinţele necesare de greacă, latină şi

[255] Care a putut fi numită pe drept cuvânt, o „*Biblie* națională a românilor” (Chindriș 2010: 6), în ciuda unor greșeli, unele derivate tocmai din înstrăinarea față de matca vieții religioase ortodoxe – vezi Ps. 4,7, în cap. VI.5.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

ebraică[256], în privinţa *Psaltirii*, corecturile sale atente nu fac o revizuire a traducerii. El introduce în *Biblia* de la 1795 *Psaltirea* lui Damaschin Dascălul din 1725, care fusese retipărită între timp de câteva ori în Ardeal. Se pare deci că, spre deosebire de restul *Bibliei* de la Bucureşti, a cărei limbă o numea în prefaţa sa „întunecată şi încurcată", în acest text nu găsea mai nimic de schimbat, în afară de mici adaptări fonetice.

Intervenţiile sale în traducere se rezumă la înlocuirea câtorva cuvinte şi expresii: „ca un *ginere*"/„*mire"* (18,5), „ca *să răsuflu*"/„*mă odihnesc"* (38,18), „ascultă, *fiică*"/„*fecioară"* (44,12); „arma, şi *sabiia*, şi războiul"/„*pavăza*" (75,3); „judecaţi *sirimanului*"/„*smeritului*" (81,3) „întru *uimire*"/"*spaimă*" (67,28); „pentru ce *gândiţi de* munţii cei închiegaţi"/„*socotiţi*" (67,17); *cârstei/potârnici*; *dânsul/el*; *slava/mărirea; e/easte*, *drepte-s/drepte sânt;* „toate căile tale adevărul"/„*sânt* adevărul" (118,151); „nu easte cel ce face bunătate"/„nu easte cel ce face bunătate, *nu easte până la unul* (13,1).

Ca reper intermediar este luată *Psaltirea* tipărită la Blaj în 1780: „Ştearge ocara mea de carea *îmi pare rău*"/„*de carea am prepus*"(118,39) (expresia se regăseşte şi în versiunea antimiană din 1710, care a circulat în Ardeal (Teodorescu 1961b: 518), de unde ajunge în *Psaltirea* de la Blaj, deşi ediţiile muntene Bucureşti 1780 Râmnic şi 1793 îl urmau atunci strict pe Damaschin (înainte, în 1688, versetul suna: *Ia dimprejurul mieu ocara mea care am prepus*). Şi în 51,3 „limba *cea* vicleană"/„limbă vicleană"– se revine, prin 1780, la forma din 1710 (iar mai târziu va fi preluată de Filotei). Alte modificări apar direct în ediţia 1795: „au doară întunearecul mă va *călca*"/„*acoperi*" (138,11) – în *Psaltirea* din 1780 era tot „*călca*". La fel, „*văduva* lui blagoslovind"/„*Pre văduva* lui…" (131,15) – se adaugă prepoziţia *pre* la varianta lui Damaschin,

[256] Plus încă o ediţie românească spre consultare, *Biblia* tradusă după *Vulgata* la Blaj – 1760-1761.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

pe când la 1780 se lua din 1710 „*vânatul*”[257]; „caută *pre* robul tău/„*spre*”(118,176) – în 1780, era ca la 1725.

Unele schimbări de sens sunt realizate prin mici retuşuri: „Ca *să mă pleace* în pământ”/„*să-i pleace*” (16,11); „ai pus arc de *aramă braţele* meale”/„*în* braţele meale” (17,37); „Cel ce *mă* mântuieşte”/„Cel ce mântuieşte” (54,8); *„Dumnezeul ajutoriului* mieu”/„*Dumnezeu ajutoriul* mieu” (61,7); „să-mânţa lui Avraam *slugile* lui”/ „…Avraam *slugii* lui” (104,6); „depărtat-*ai* de la mine pre priiatenul”/„*-au*” (87,19); „înălţându-mă *m-ai* surpat”/„*m-am*” (101,11). Multe astfel de mici variaţii de formă nu influenţează însă sensul: „ascultaţi *toţi* cei ce lăcuiţi în lume”/„ascultaţi cei ce lăcuiţi în lume” (48,1); „scoală-te Doamne, *şi* ia aminte”/„scoală-te Doamne, ia aminte” (34,22); „Mai tânăr am fost, *că* am şi îmbătrânit”/„*şi*”(36,25); „acolo-*s* dureri ca *ceii* ce naşte”/„*a ceii*” (47,6); „a-i face *rău lui*”/„a-i face *lui rău*” (88,22); „precum *al celor* ce să veselesc”/„precum *acelora* ce să veselesc” (86,6), Domnul *să* grijaşte de mine”/„Domnul grijeaşte de mine” (39,23); „după *aceastea* au sârguit”/„*aceaia* – 15,4. Se schimbă prepoziţii („în dreapta ta *întru sfârşit*”/„*până în sfâr-*

[257] În τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν, *Bible Works* (lexiconul Gingrich) traduce θήρα ca *laţ de vânătoare* (cf. Rom. 11,9), deşi are de fapt sensul de *vânat*, ca în Gen. 27,3-4. Vatican B, care are o credibilitate mai scăzută în acest pasaj (având grafia schimbată), are totuşi θήραν. Pe când Sinaiticus dă aici τὴν χήραν αὐτῆς (*pe văduva…*) şi, la fel, Alexandrinus, considerat de regulă sursa de maximă încredere. În *Psaltirea* slavonă a lui Dosoftei vedem ловитвѫ, el dând în coloana românească *vânătoarea*, mai aproape de o interpretare greşită a versiunii *greceşti*. La Coresi, Milescu şi în 1914 găsim tot *vânatul*. În timp ce Vulgata avea *viduam.* În *Psalterion*-ul grecesc al lui Antim era chiar τὴν θύραν (*pe poarta…*), variaţie pe care o avea în subsol şi ediţia Frankfurt, alături de χήραν (preferând în coloană θήραν). Textul Masoretic are צַיִד – *vânătoare, pradă de vânat, alimente,* de unde Nova traduce *cibaria –alimente*, iar revizuirea sinodală din 1957 va reţine: *roadele*.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

şit” – 15,11); „lipitu-s-au *în* pământ pântecele nostru”/„*de*” – 43,27) numere („pornirile *râului* veselesc cetatea”/„*râurilor*” – 45,4; „i-au dat pre ei spre *milostiviri”*/„*milostivire*” – 105,46; „spurca-vei pre ei în *ticăloşii”*/„*ticăloşie”* – 139,10, ca şi în 1780); „De voi întra în *lăcaşul* casii meale”/„*lăcaşurile”* (131,3) – ca şi în 1780; „şi nu s-au depărtat înapoi *inima noastră*”/„*inimile* noastre” (43,20) – echivoc permis şi de auxiliarul *s-au*). În privinţa articolului, modificările seamănă cu nişte alterări de copist: „Limba mea e *trestia* scriitorului”/„*trestie*” (44,2); „supus-au *noroadele* noao”/„*noroade*” (46,3); „cine va da din Sion *mântuirea* lui Israil”/„*mântuire*” (52,8); „nu s-au lipit de mine *inima* îndărătnică”/„*inimă*” (100,5), „oasele meale *ca o uscăciune* s-au uscat”/„*ca uscăciunea*” (101,4); „spre *vânare*”/„*vânarea*” (123,6); „pre *văduva* va priimi”/„*văduvă*” (145,9); „moştenit-am mărturiile tale în veac, că *bucuriia* inimii meale sânt”/„*bucurie*” (118,111) etc. Şi în variaţiile formelor cuvintelor, pot fi identificate modernizări: „că *pricitori* sânteţi”/„*pricinuitori*” (138,20) (în 1780 era „*pricitori*”); *fără leage*/*fără de leage* (54,3); *întru sfârşire*/*întru sfârşit* (58,15); *s-au delungat*/*s-au îndelungat etc.* În fine, sensul frazei mai e ajustat prin schimbarea punctuaţiei: „Putearea şi dreptatea *ta. Dumnezeule*, până la ceale înalte…”/„Putearea ta şi dreptatea *ta Dumnezeule*, până la ceale înalte” (70,22); „Nu nădăjduiţi spre nedreptate, şi spre *jăfuire nu poftiţi; bogăţia* de ar curge, nu vă lipiţi inima”/„Nu nădăjduiţi spre nedreptate, şi spre *jăfuire, nu poftiţi bogăţia*, de ar curge, nu vă lipiţi inima” (61,10) etc.

IV.3. Ediţia 1819 vs. *Biblia* lui Micu

În 1819, Societatea Biblică Rusă, agenţie a *British and Foreign Bible Society*, scoate, pentru basarabeni, o *Biblie* ba-

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

zată pe versiunea lui Samuil Micu, la recomandarea mitropolitului Gavriil Bănulescu [258]. Deşi făcute în grabă, de arhimandritul Varlaam, unele modificări vor fi preluate de tradiţia ulterioară (Andrei Şaguna va lucra pe această ediţie, nu pe cea blăjeană, atunci când va scoate *Biblia* de la Sibiu).

În loc de „auzi-să-vor graiurile meale, că *au putut*" (140,6), găsim „*s-au îndulcit*", (termen folosit şi de Micu, în 146,1): intervenţia e preluată atât de Filotei cât şi de Şaguna. E drept, în *Psaltirionul* tipărit de Antim în 1697 aveam ἡδύνθησαν (de la ἡδύνω – *a îndulci, a condimenta*), urmând *Biblia* de la Frankfurt (care aminteşte în subsol varianta ἡδύνηθησαν – de la δύναμαι, *a putea* –, prezentă în *Codex Alexandrinus;* diferenţa apare şi între *Vulgata* şi *Nova*). Antim traduce „*că au putut*" (iar Damaschin preia), deşi în 1651 era *dezmierdate*, iar în 1688 – *să îndulciră*. De asemenea, în 44,10, în loc de „palaturi de piluri" (în 1688, erau „turnuri de pil" iar în 1710, „palaturi de pil"), găsim şi o adăugire explicativă „palaturi de piluri (*de fildeş*)". Şaguna preia adăugirea (ignorată de Filotei), renunţând şi la paranteze, iar în 1914 va rămâne „palaturi de fildeş", apoi, din 1957, forma actuală: „palate de fildeş". În 77,10 „*rudă* întoartă şi amărâtoare, *rudă* care" devine „*neam* îndărătnic şi amărâtoriu, *neam* care" (se renunţă la slavonismul рóдъ, în favoarea unei traduceri pentru γενεά, ce va fi adoptată de tradiţie, tot prin intermediul lui Şaguna). Corectura „că *duhul* au trecut"/„*Duh*" (102,106) e preluată atât de Şaguna, cât şi de Filotei. La 88,37 („ai *urgisit*"/„ai *defăimat*") *urgisit*, pe care îl găseam la 1725, reda mai corect ἐξουδένωσας (de la ἐξουθενέω – *a respinge cu dispreţ*) – în 1688 era *ocărât*, iar, în 1651, *l-ai urât*; Şaguna preia totuşi *defăimat*, şi la fel fac ediţiile ulterioare.

Unele modificări, chiar dacă nu se impun tuturor, rămân totuşi opţiuni valabile: „*grumazul* lor"/„*gâtlejul* lor" (5,9) –

[258] Vezi Olariu 2003: 14-6, şi Tappe 1968: 93-4.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

intervenţia, admisă de Şaguna, dar respinsă de Filotei, se va regăsi şi la Cornilescu. În ediţia „de linie” din 1914, avem tot *gâtlejul*, apoi, din 1957, revine *grumazul.* Acelaşi lucru, cu *grumazul*/*gâtlejul* din 68,4, doar că în 1957 va rămâne *gâtlejul*. În 149,6, *gâtlejul* se păstra în toate ediţiile (aici, se referă la oamenii drepţi, pe când *grumaz* avea, poate, o conotaţie negativă), totuşi, din 1957 avem *gura*. În 21,16, *grumazul* este reţinut de ediţiile următoare, apoi, din 1957, găsim „cerul gurii”. Tot aşa, în cazul „Domnul răsipeşte sfaturile neamurilor *şi* defaimă gândurile boiarilor. Iară gândurile inimii lui, în neam şi în neam”/ „... neamurilor, *defaimă cugetele noroadelor* şi defaimă gândurile boiarilor. Iar *sfatul Domnului în veac rămâne*, gândurile inimii lui, în neam şi în neam” (32,10-11). În *Biblia* din 1688, în *Psaltirea de-nţăles* a lui Dosoftei, în *Psaltirionul* şi *Psaltirea* lui Dosoftei se regăsea forma întreagă din 1819. Totuşi, în *Psaltirea* de la Bălgrad completarea apare în paranteze, pentru că în *Nova Vulgata* găsim, de asemenea, o variantă scurtă, apropiată de ceea de la Damaschin şi din 1795. La 1957, se va adopta, prin intermediul lui Şaguna, varianta lungă de la 1819, deşi la 1914 se preluase una mai scurtă, prin Filotei. În privinţa schimbării de traducere din 15,11 („*frumseaţe* în dreapta ta până în sfârşit”/„*desfătare*”), *frumuseaţe,* prezent şi la Damaschin, Antim şi ediţia 1688 (*frumsăţări*), va fi preluat de ediţiile Filotei, 1914 şi 1957, deşi *desfătare,* pe care îl alegea şi Şaguna, reda mai bine grecescul τερπνότητες – *plăcere* (el mai reapare în recenta traducere a Franciscăi Bălţăceanu). În 93,10, „au nu va *cerceta*”/„*mustra*”, găseam *certa* în 1725 şi în *Psaltirea* blăjeană din 1780, astfel că la 1795 ar fi putut fi o corectură superficială sau o greşeală de tipar. Şaguna reţine „mustra”, care era şi în 1688, dar Filotei transmite, pentru mai departe, „certa”. Pasajul din 57,9, „mai nainte până ce vor cunoaşte spinii voştri *ramnul* (cu nota de subsol *adecă: păducelul*)”/„*ramnul*” e preluat de Filotei, cu tot cu notă, iar, de ediţiile Şaguna şi

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

1914, fără ea. În *Septuaginta* Rahlfs e „πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν **ῥάμνον**”, iar ῥάμνος (planta ghimpoasă din Jud. 9,14) e preluat ca atare de Antim şi Damaschin, ca în *Vulgata* (*ramnus*). Tradiţia ulterioară va urma linia traducerilor apusene (de pildă: *before your pots feel the thorns, green or burning* – Darby). În 1957, avem „înainte de ce spinii voştri se vor aprinde”, iar, din 1968, „înainte ca spinii voştri să se aprindă”. Din „vor scula”/„*să* vor scula” (87,11), pronumele reflexiv este preluat greşit de Şaguna (în 1914 rămâne „vor scula”, iar în 1957 se revine la „*se* vor scula”, dar pentru că se schimbă şi predicatul, din „doftorii”, ca în *Septuaginta*, în „morţii”, ca în *Textul Masoretic*).

Există şi modificări ignorate cu totul de tradiţia ulterioară. În 140,4, – „ca să *tăgăduiesc răspunsurile ceale* din păcate”/„ca să *pricinuiesc pricinuiri* din păcate” –, intervenţia nu rămâne, deşi încerca să redea fidel efectul de repetiţie din *Septuaginta*: τοῦ **προφασίζεσθαι προφάσεις** ἐν ἁμαρτίαις. La 1688 se încercase „ca să *vinuiesc vini* în păcate”, dar va dăinui totuşi varianta antimiană.

Ediţia din 1819 se distinge printr-o serie de scurtări ale versetelor – care în general nu rezistă în tradiţia următoare[259]. „Ia aminte *glasul rugăciunii meale*”/„ Ia aminte *glasul mieu*” (5,2). Varianta de la Micu urma *Codex Alexandrinus*, pe când cea din 1819 corespunde manuscriselor *Vaticanus* şi *Sinaiticus*. În 9,36, „Domnul e împărat *în veac*”/„Domnul este împărat”, varianta prescurtată se regăseşte în unele traduceri occidentale dependente de *Textul Masoretic* (de pildă, *New American Bible*). La fel, în 19,5, „Şi întru numele Domnului *Dumnezeului* nostru ne vom mări”/„Domnului nostru”, forma cea lungă, regăsită şi în Codex Sinaiticus, va fi cea preluată de tradiţie. De asemenea, în 113,22, „Adaogă Dom-

[259] În care avea să prevaleze, cum avea să remarce, critic, Cristian Bădiliţă, „criteriul cantitativ” (2004b: 18).

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

nul spre voi, *spre voi* şi spre fiii voştri”/„Adaogă Domnul spre voi, şi spre fiii voştri”, şi în 97,9, „Că vine, *că vine* să judece pământul”/„că vine să judece pământul”, formele cu repetiţie, care apar în *Alexandrinus*, în *Psaltirea* slavonă şi în *Biblia* de la Frankfurt, vor fi preluate mai departe. Tot prin diferenţele dintre *Alexandrinus* şi celelalte versiuni se explică oscilaţia din 37,18: „durearea *mea* înaintea mea easte pururi”/„durearea înaintea mea easte pururi”. În 68,26, „Facă-se masa lor înaintea lor spre cursă *şi spre răsplătire* şi spre sminteală”/„…spre cursă şi spre sminteală” – forma scurtă e mai apropiată de Textul Masoretic, redat de traducerile occidentale. Şaguna o preia din 1819, dar nu va fi admisă de 1914. Din oscilaţia „*Şi* prin fier au trecut”/„prin fier...” (104,18) se va prelua, prin Filotei, de ediţiile următoare, tot varianta lungă, chiar dacă *şi*-ul lipseşte din Septuaginta.

Alte modificări constau în variaţii minore: prepoziţii schimbate („te-ai îndulcit *cu* mâncări”/„*în*” – 54,15; „ai izbăvit sufletul mieu *de* moarte”/„*din*” – 55,13), se revine la *vechiul adverb interogativ*, *de* în loc de *au* (88,35); se adaugă precizări („varsă sabie”/„varsă sabie ta” (sic!) – 34,3, idee nepreluată; „întorsu-ne-ai pre noi înaintea vrăjmaşilor”/„întorsu-ne-ai pre noi *înapoi* înaintea vrăjmaşilor” – 43,12), *e/easte*; *cesta/acesta*, „*fata* tirului”/„*featele*” (44,14) etc. Frazări după versiunea latină sunt corectate după versiunile greacă şi slavonă: „Lăudaţi pre Domnul, că *e bun psalmul Dumnezeului* nostru, să se îndulcească lauda”/„…că *este bun cu psalmi; Dumnezeului* nostru, să se îndulcească lauda” (146,1).

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

IV.4. Ediţiile Filotei (1855) şi Şaguna (1856-1858) vs. versiunea Micu

În versiunile *Psaltirii* incluse în *Bibliile* de la Buzău şi Sibiu e de remarcat modernizarea limbii (în forme diferite, în Ţara Românească şi Transilvania). Cele două ediţii se bazează pe cele din 1795 şi 1819, cea din Buzău apelând şi la vechea *Psaltire* din 1710. Versiunea sibiană este cea mai conservatoare – lucru explicabil, în parte, prin atmosfera încordată între Bisericile Catolică şi Ortodoxă, în Transilvania epocii.

IV.4.1. Episcopul Filotei al Buzăului

Mărturiile despre episcopul Filotei Pârşoi al Buzăului sunt contradictorii. Pe de o parte e „șters" (Iorga 1928 II: 257), „nevrednic"[260] şi „rapace" (Ionescu 1927: 26) cu „o foarte rea reputaţie, fiind învinuit şi că ar fi otrăvit pe Chesarie pentru a-i lua locul" (Iorga 1910: 228), că „ar fi dat bani pentru a fi ales episcop" (Ionescu 1909: 7-8), şi că şi-ar fi însuşit bani încă de pe când era doar econom, strângând o „fabuloasă avere". Pe de altă parte, se remarca la el o râvnă specială pentru cauza Bisericii: încă dinainte de a fi episcop, tipărea din banii pro-

[260] Ionescu 1948: 2 – în ziarul *Chemarea Buzăului* (avându-l pe Stalin pe prima pagină) citim despre suma luată de prefectul de Buzău de la episcopie, 91.000 galbeni (în articolul despre Scarlat Voinescu, cel „cu studii la Paris", care „şi-a dezrobit robii, a făcut puşcărie de la Reacţiune", şi a fost „cea mai mare şi cea mai curată figură a revoluţiei locale", fiind numit prefect de Buzău de către Cuza): „Nevrednicul Episcop Filotei fiind trăsnit de paralizie, Scarlat Voinescu este cel care prin energia şi cinstea sa, redă tezaurului public 91.000 galbeni, furaţi de Filotei şi sateliţii săi". Într-adevăr, la 12 iulie 1859, o comisie convocată de prefect face jurnalul de bani găsiţi în casele de fier şi în lăzile de la Episcopie. Apoi Scarlat îl propune ca înlocuitor pe Dionisie Romano.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

prii, cărţi religioase, visând să aibă cândva posibilitatea de a scoate *Biblia*[261] – vis care i s-a împlinit: „Singur începe o lucrare, ce face epocă în timpul păstoriei lui: retipărirea Sf. Scripturi”[262]. Ajută şi la publicarea *Proverbelor* şi *Ecleziastului* de către Dionisie Romano, primind cuvinte de apreciere de la acesta[263] şi de la alţii, pentru această latură a activităţii sale[264]. Textele rămase de la el cuprind învăţături morale pioase (Ionescu 1909: 8, 18-19), îndemnuri la predică şi studiu pentru preoţi, el fiind în acelaşi timp „un bun cântăreţ, un păstor harnic şi promovător al mişcării literare” (Ionescu 1909: 3- 4). Cel mai mult a fost preţuit însă ca administrator (Iorga 1910: 101), în virtutea firii de „ardelean dotat cu spirit practic” (Cocora 1961: 136). Avea în întreţinere seminarul (Ionescu 1909: 11) şi alte şcoli, găzduia comandanţi ruşi la Episcopie (*ibidem*: 16), deplângea sărăcia preoţilor, criticând în acelaşi timp luxul (*ibid.*: 26, 28-9), şi plănuia să îşi lase banii „şcolilor, pentru formarea unei biblioteci” (*ibid.*: 54). Istoria nu i-a îngăduit: deşi un activ „unionist” (Iorga 1928 II: 258), fiind, la 1857, singurul dintre singurul dintre prelaţi care „a subscris programului partidului unionist şi a ordonat rugăciuni în Eparhia sa, pentru reuşita unirii tuturor Românilor” (Ionescu 1909: 3- 4) – pentru care a şi primit mustrări de la

[261] Filotei, în Prefaţă la *Engolpionul de aur*, Sibiu, 1833, *apud* Cocora 1955: 211.

[262] Ionescu 1909: 56. Vezi şi anexa din Ionescu 1941: 110.

[263] „Prea Sfinţia Voastră, prin aceste fapte, tipărirea de cărţi bisericeşti, combateţi şi ideia greşită a acelora, care cred că preotului îi este destul să ştie a citi *Ceaslovul* şi *Psaltirea* fără să le înţeleagă, şi nu mai are trebuinţă de alte învăţături” – Prefaţa lui Dionisie Romano, *apud* Ionescu 1909: 33.

[264] Deşi „nu avea o cultură înaintată, totuşi a depus multă muncă pentru îmbogăţirea bisericii cu cărţi de psaltichie şi de ritual, în deosebi a lucrat cu multă stăruinţă pentru a eşi la lumină întreaga Sf. Scriptură (retipărită după *Biblia* de la Blaj), care ajunsese foarte rară şi costisitoare” – Ionescu 1909: 11. După aceea, versiunea sa ajunge dimpotrivă, exagerat de ieftină, în Ardeal – reproşa Ioan Bălan (1914: 193).

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

mitropolitul din Bucureşti (*ibidem*: 17) – tocmai el avea să fie o victimă a componentei seculare a mişcării naţionale pe care a sprijinut-o. În noua societate, mai laicizată, insista în van că „baza constituției noastre este religia”[265], cerând autorităţilor (Ionescu 1909: 22) respectarea duminicii, în locul sărbătorilor păgâneşti, şi sprijin în privinţa veniturilor Bisericii [266]. Conflictul cu guvernul Cuza, care învinuindu-l de avariţie (*ibid*.: 54) îi voia banii, poate să fi fost o cauză a bolii sale. Cert e că a început să piardă şirul ecteniilor şi a înnebunit[267], „damblaua a început să-l aducă la paralisare”, pentru care a fost îndepărtat[268] şi deşi „îşi făcu două testamente, dar guvernul nu vru să ştie de ele şi-i răpi averea”[269], prin acţiuni groteşti – cum a fost scena găsirii (Ionescu 1909: 11-3) unor bani îngropaţi, sub ochii lui, când era bolnav etc. –, oferindu-i în schimb doar un monument, din fonduri publice, la 10 ani după moarte.

În revizurea *Bibliei*, Filotei se bazează, se pare[270] pe greaca învăţată la Vatopedu[271] şi pe o anume „inteligență” și „gust al cititului”, neavând „școli teologice” (Cocora 1961: 138). Între 1854 şi 1856, retipăreşte, în cinci tomuri, *Biblia* de

[265] Ms. 737, f. 141, *apud* Cocora 1961: 151.

[266] Ionescu 1909: 39 – „Au comunitatea nu se compune din călugări? Pentru ce dar călugărul neavând nimic, comunitatea să aibă totul? Au numai individul nu şi comunitatea au făcut votul pauperităţii?” întreba, destul de stângaci, de altfel, Filotei.

[267] Ionescu 1909: 12, dar şi Iorga 1928 II: 289 – „Episcopul Filotei de Buzău, stăpânul unei mari averi, era nebun.”

[268] Ionescu 1909: 14-5 – din cauza simptomelor grave, a fost dus la Ciolanu, unde a răposat la 16 august 1861.

[269] *Ibidem*: 14 şi Iorga 1928 II: 289 – „Averea lui fu luată în administraţie de puterea civilă”.

[270] Dacă el singur este autorul acestei revizuiri, ar fi interesant de cercetat (v. şi Cocora 1955: 212). Consemnările epocii despre el nu amintesc însă despre eventuale ajutoare primite în revizuirea *Bibliei*

[271] Cocora 1961: 137 şi I. D. Petrescu, *Buchetul,* (Ms. 3748) *apud* Ionescu 1941: 147.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

la Blaj, cu tot cu precuvântarea, pe care o adaugă tomului V[272], confruntând-cu versiunea din 1819, contribuția sa principală (nu atât de importantă pe cât cea financiară) fiind introducerea unor actualizări ortografice și gramaticale.[273]

IV.4.2. Mitropolitul Andrei Şaguna

Aparent, Andrei Şaguna nu era tocmai omul care să aducă schimbări textului biblic, ţinând cont că „până la 14 ani, el nu știa românește" (Popea 1879: 13) şi, la venirea în Sibiu, la 38 ani, abia rupea câteva cuvinte – deşi a fost admirat ulterior pentru progrese[274]. Totuşi, luminatul ierarh nu se temea de înnoirile lingvistice[275]. Scrisul său este în general simplu, cu o

[272] V. Cocora 1955: 214-5. E mustrat de Şaguna, în schimb e numit de Bălan „iubitorul de Dumnezeu Filoteiu" (Bălan 1914: 188), iar de Chindriș, „onest" (2000: 2406).

[273] Ionescu 1909: 47-8 – „Filotei şi-a pus cea mai mare silinţă de a tipări *Biblia* într-o limbă înţeleasă de toţi. Nu sacrifică fondul, dar nici limba n-o denaturează. *Biblia* de la Buzău este superioară faţă de celelalte ediţii atât prin puritatea limbii, prin corecţiune sau observarea regulilor gramaticale, cât şi prin concisiune, care cere întrebuinţarea a cât mai puţine cuvinte pentru exprimarea ideii" (se exemplifică cu versete din Psalmi – 15,1-4 și 22,1-4, dar comparate aici, neelocvent, cu ediţia 1688).

[274] Tulbure 1909: 61 – Era capabil „să-şi potrivească stilul după înțelegerea cetitorilor, chiar și în chestiuni de știință înaltă".

[275] Popea 1879: 335 – „Mitropolitul Şaguna mai încolo a fost cel dintâiu, care a introdus limba română în oficiu, daţă cu jurisdicţiunile civile; cel dintâiu, care a primit şi introdus literile latine în oficiul său, după sistemul ortografic al comisiunei filologice, la adunarea generală a asociaţiunei transilvane române din Braşov, la anul 1862. Şi el a făcut pasul acest din urmă mai vârtos în interesul uniformităţii în scriere, apoi şi ca să nu se zică, că el ar fi împiedecat introducerea literilor în scrierea română. De altminterea el era omul progresului moderat în tóte, prin urmare şi în literatură, nevoind a o rupe de tot cu trecutul, precum ne arată vorbirile şi scrierile sale spre desăvârşire."

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

rigoare de tip utilitar, dar reuşea uneori fineţuri stilistice[276]. S-a simţit deci în stare să se ocupe personal de diortosiri – cum arată corecturile păstrate în biblioteca proprie (Lupaş 1911: 155). A corijat şi *Mineiele* (*ibid.*) îndreptate în prealabil de episcopul Iosif al Argeşului – înlocuind, de pildă, „a blagoslovi", „cu a mări", la fel ca în *Biblie*. Numărul mare de cărţi pe care le-a îngrijit[277] e o altă explicaţie pentru minimalismul intervenţiilor sale. Chiar şi aşa, demersul lui a fost atacat din trei direcţii opuse.

În primul rând, a fost acuzat de unii catolici că a ignorat nejustificat ediţia din 1795 (Bălan 1914: 194). Într-adevăr, a preferat să nu o întrebuinţeze, „presupunând că Clain va fi întrebuinţat mai mult *Vulgata* Sfântului Ieronim, decât traducerea alexandrină, singura pe care o recunoaşte de canonică"[278] – de altfel, o preocupare generală în epocă[279]. Lui Şaguna îi venea greu să accepte, cum făcuseră Filotei şi alţi

[276] Lupaş 1911: 158 – „Nu pot fi trecute sub tăcere nici părerile sănătoase, temeinice şi cu totul moderne ale lui Şaguna cu privire la limba în care a fost şi trebuie tradusă *Biblia*, şi la folosul enorm ce a rezultat din aceste traduceri pentru cultura şi unitatea naţională. Aceste păreri sunt exprimate cu atâta frumseţă şi energie, încât capitolul ce le cuprinde poate sta, cu cinste, alături de cele mai strălucite pagini ale literaturii noastre bisericeşti, dând o desminţire categorică celor cari afirmă că în scrierile lui Şaguna nu s-ar găsi frumuseţi."

[277] Lupaş 2011: 154 – „Sub îngrijirea şi supravegherea lui Şaguna s-au retipărit în curs de vreo 11 ani nu mai puţin de 35 de cărţi bisericeşti între care 12 mineie 1853-1856 şi întreaga *Biblie* ilustrată 1856-1858" (conform celor spuse de însuşi Şaguna în prefaţa *Octoihului* publicat la Sibiu în 1861).

[278] Tulbure 1909: 118. În fond, Samuil Micu îşi încadra *Biblia* în tradiţia apuseană, amintind în Introducerea de la *Psaltire* de Ieronim, de „izvodurile jidoveşti, greceşti şi letineşti" şi citând din Augustin (Micu 2000: 460-1).

[279] Ionescu 1909: 46 – „Samoil Clain, cunoscând limba ebraică şi elenă, a tradus *Biblia* întreagă în româneşte, observând de aproape *Vulgata*, al cărui text se priveşte de autentic şi canonic numai în Biserica latină".

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

ierarhi, superioritatea *Bibliei* blăjene[280], într-un mediu[281] cu polemici interconfesionale necruțătoare[282], în care vocile catolice revendicau[283] ediţia lui Micu. Replica sa a fost că, pe de o parte, „limba *Bibliei* o dată se face" – astfel că diortosirile lui Micu nu puteau umbri meritul primelor traduceri –, pe de altă parte, el a venit cu îndreptări (în măsura posibilităţilor) nu doar faţă de tradiţia blăjeană, ci chiar faţă de erorile înrădăcinate de tradiţia mai veche, comparând acum „textul grecesc (Septuaginta) al ediţiei din Atena de la 1843, căreia a alăturat însă şi textele mai vechi româneşti şi slavone, cum desigur şi vreun text latin" (Lupaş 1911: 157). Făcând aceasta, a semnalat că *Biblia* de la 1688, deşi cu blagoslovenia Marii Biserici, folosise o sursă (ediţia de la Frankfurt) publicată în afara autorităţii Bisericii şi „falsificată" – spre deosebire de ediţia din 1843, scoasă „sub privegherea sinodului" atenian. Era vorba nu doar de cuvinte „nedând destul de bine înţelesul cel adevărat" ci şi de numeroase „nepotriviri" „în împărţirea capetelor în stihuri", faţă de textul grecesc şi slavian[284]. De aceea, a lucrat „cu silință și neobosеală" „din carte în carte, din cap în cap, ba – ce să mai zicem –, din cuvânt în cuvânt"[285],

[280] Cocora 1955: 215 şi Tulbure 1909: 118, 125.

[281] Popea 1879: 182 – „numai Dumnezeu ştie cu câte greutăţi am apărat şi susţinut, faţă cu duşmanii bisericei şi ai naţiunei noastre române…" (din testamentul lui Şaguna).

[282] Până și faptul că Biserica ortodoxă se numea şi „neunită" era o garanție, conform predicatorilor, că este destinată „focului veșnic", întrucât „nu există neunire în Biserică, pentru că neunirea este de la diavol" (Săsăujan 2005: 32).

[283] Grama 1878: 16 – Manualul stabilea, în capitolul 36, „Despre versiuni": „a) *În limba latină* mai însemnată este a S-lui Hieronim, numită Vulgata. b) *În limba română,* a călugărului Samuilu Miculu, tipărită în Blasiu cu cirile.

[284] Vezi Moceanu 2003: 186.

[285] „În capul 8 al Cărţii Leviţilor, de la stihul 19 până la stihul 30, au trebuit să se facă cu totul altă împărţire. 4 În cartea III-a a Împăraților, s-au deplinit în capul 6, stihurile 20, 22 și 23, și s-au îndreptat împărţirea

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

astfel încât „textul să iasă cât se poate mai curat, va să zică, mai aproape de original”.

Şaguna a mai fost acuzat, de asemenea, de comentatori mai noi că, dimpotrivă, a preluat prea fidel versiunea lui Samuil Micu, ceea ce ar reprezenta un „plagiat” şi „furt cinic”[286]. Trebuie precizat însă că „textele mai vechi româneşti” de care s-a folosit erau în primul rând ediţiile Sankt Petersburg 1819 şi Buzău, pe care le şi aminteşte. În plus, cel puţin în privinţa *Psalmilor*, cum am arătat, ediţia blăjeană fusese încă şi mai puţin originală[287].

În fine, Şaguna a mai fost criticat pentru că nu a respins destul de ferm compromisurile cu ediţia catolică. Ion Heliade Rădulescu şi-a justificat demersul creării unei noi *Biblii*, cu un limbaj modern, prin faptul că versiunea curentă era folosită în comun de ortodocşi şi catolici, or, spunea el, însemna „dezordine, din uzurpare sau din anarhie, în contra organizării generale a Bisericei să dea papa *Biblia* ortodocşilor” (Moceanu 2003: 150). Nemulţumit de laxitatea lui Şaguna („unde

---

capului în stihuri. Preste tot, nepotrivirile în stihuri au fost nenumărate. Aceste vreo câteva exemple credem că ne vor dovedi din destul nu numai silinţa şi neoboseala cu care am privegheat înşine din carte în carte, din cap în cap, ba – ce să mai zicem –, din cuvânt în cuvânt asupra ieşirii la lumină a acestei Cărţi a Vieţii, dar deodată şi râvna – Dumnezeu e martor că numai spre mărirea numelui Lui le mărturisim acestea –, ca textul să iasă cât se poate mai curat, va să zică, mai aproape de original. Încât am ajuns la ţintă, va judeca Biserica, căreia îi predăm acest odor neasemănat; pre noi ne mângâie conştiinţa, că cel puţin ne-am nevoit a îndrepta cele ce ni se vedeau a avea lipsă de îndreptare” Andrei Şaguna, *Corespondenţă*, *apud* Moceanu 2003: 186-7.

[286] Chindriş 2000: 2405-6. Reluat, evident, şi de Conţac (2011a: 61). Tonul acestor critici, care tezaurizează în mod radical anumite merite în domeniul biblic pentru confesiunile proprii (astăzi, poate şi cu o psihologie de culte mici, minoritare) nu face decât să justifice şi să explice încă o dată demersul lui Şaguna.

[287] Deşi, unele recapitulări superficiale încă îi atribuie lui Micu revizuirea *Psalmilor* realizată de Antim şi Damaschin (Gagiu 1966: 581-2).

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

Arhiereul se iscălește, adecă se pângărește Baronu, acolo nu prea miroasă a teologie ortodoxă"), Heliade Rădulescu considera că luptă contra „propagandei engleze și a panslavismului rusesc" (Tulbure 1909: 119) cu un argument mai potrivit pentru Milescu sau Coresi: „râd cei de alte mărturisiri de ortodoxia întreagă" (Moceanu 2003: 151) – într-o vreme când, totuși, cum arătase Şaguna, meritul diortosirilor nu se mai putea compara cu cel al primelor traduceri.

Tonul lui Şaguna în această polemică poate părea astăzi excesiv de sever – răspundea la argumente din Evanghelie cu canoane privind autoritatea în Biserică: „Ierarhiei i se cuvine îndatorirea de a pribegia pentru întregimea acestor odoare religioase" (*ibidem*: 184), invocând tradiţia bizantină[288]. În unele detalii chiar a exagerat: – de pildă, „*Geneza*" a înlocuit până la urmă „*Facerea*", în ciuda împotrivirii sale[289], dar, pe ansamblu, se poate constata că a avut dreptate spunând că „parizianul" Heliade „vrea o limbă nouă și o *Biblie* nouă într-un chip iluzoriu" (Moceanu 2003: 157): „*gratiadi-ma*"[290] din Ps. 50,1 şi celelalte expresii care se potriveau poate dialec-

[288] „Încă mărturisim și aceea că, deși Ierarhia au fost îngrijită totdeauna pentru susținerea dreptului său în privința cenzurii cărților atârnătoare de sfera sa, totuși, au fost un timp, când îi era cu neputință a priveghea asupra cărților religionare și a susține dreptul său de cenzură. Timpul acesta au fost acela când, prin căderea Împărăției byzantine, s-au zguduit înfricoșat și Ierarhia și Drepturile ei; și fiindcă periodul acesta trist pentru Biserica noastră au ținut trei veacuri și numai în zilele noastre în parte s-au îmbunătățit câteva; pentru aceea, din timpii aceia se află niște Ediții schimonosite atât ale *Bibliei*, cât și ale scrierilor Sfinților Părinți" – Andrei Şaguna, *Respingerea unor atacuri în treaba unei traduceri noi a Bibliei,* Sibiu, 1858, p. 25, *apud* Moceanu 2003: 184.

[289] „De aici încă, ca și din altele, se vede rea-credința lui; căci, când ar fi el așa ortodox, precum se fălește, atunci, cu bună seamă, nu ar vârî în Biblia noastră cuvintele *Bibliei* din Vatican, «Genesis, sancta, terra, congregatio, edificare», ș.a., ci ar rămânea pe lângă cuvintele cele până acum întrebuințate în Biblie" – *ibidem*: 163.

[290] *Ibid.*: 125.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

tului burghez al vremii nu doar că nu au pătruns în limbajul biblic al românilor, dar sunt astăzi de mult desuete.

IV.4.3. Înnoirile din secolul al XIX-lea

Revizuirile făcute aproape simultan de Filotei al Buzăului şi Andrei Şaguna la Sibiu corespund unui nou stadiu al limbii, caracterizat, printre altele, de tendinţa deslavizării: *blagoslovenia* devine acum la Filotei *bine-cuvântare*, iar la Şaguna, *binecuvântare*; *norodul* e *populul*, respectiv *poporul*, iar în loc de *slavă* sau *slăveşte,* găsim *mărire,* respectiv *măreşte*.

În timp ce Şaguna, în virtutea propriului principiu al stabilităţii[291], păstrează formele moştenite, Filotei, care foloseşte un alfabet de tranziţie, caută soluţii de modernizare. Unul din aspectele vizate e forma de perfect compus plural (cu auxiliarul *au*) folosită şi pentru singular, care devenise desuetă (Heliade 1973: 100-3): „pământul *s-au temut*"/„*s-a temut"*. Uneori însă, Filotei corectează şi acolo unde nu era cazul: „vrăjmaşului *i-a* lipsit sabiile"; „fărădelegile *s-a* îngreoiat". Alteori, schimbarea era mai delicată, pentru că necesita o bună înţelegere a sensului textului (cine este subiectul propoziţiei respective): „n-*a* pierdut neamurile, care a zis Domnul lor" (105,34); „s-a omorât pământul lor întru sângiuri şi *s-a* spurcat în faptele lor, şi au curvit întru izvodirile lor" (105,38). Tradiţia ulterioară preia mare parte din înnoirile aduse de Filotei, precum: „întru *spaima*"/„*uimirea*" (30,23); „eu *am adormit* şi *am dormit*"/„eu *m-am culcat* şi *am adormit*" (3,4) etc.

În 9,8, avem *norodul*-Micu/*poporul*-Şaguna/*noroadele* -Filotei. Ediţia 1914 va alege *noroadele*, cea din 1957 adaptând: *popoarele*. E interesant că, deşi în 1725 şi 1688 găseam

[291] Şaguna 1858: vi – „Limba *Bibliei* unui popor numai o dată se poate face".

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

tot *norodul*, în Manuscrisele 45 şi 4389 aveam pluralul: *năroadele*/*pre năroade*, confom surselor antice. Singularul nu apare nici în *Biblia* de la Frankfurt, totuşi Antim, Damaschin şi Micu îl adaptaseră după *oamenilor*, care apare în 1751, în *Psaltirea de-nţăles* a lui Dosoftei şi în *Psaltirea* slavo-română coresiană, redându-l pe людємъ, printre ale cărui sensuri, găsim, la Miklosich, nu doar *homines,* dar şi λαός – pe lângă λαοί.

Alte înnoiri impuse de Filotei ţin de limbă: „ca nu *cândva*"/„*cumva*"; „argintul său *n-au dat* în camătă"/„*nu l-a dat*"; *zgău*/*mitras, lunecare*/*alunecare, răgnind*/*răcnind*; *fieşte căruia*/*fie-căruia*. Unele îmbunătăţiri şi actualizări sunt mai puţin vizibile: „cel ce răsare iarbă dobitoacelor/„cel ce *răsari*" (103,15); „fiul omenesc, pre carele *ai întărit* ţie"/*l-ai întărit* (79,16); „pre călcătorii de lege *am* urât"/„*i-am* urât (118,113); „lucrul mâinilor noastre îndreptează"/„îndreptează*-l*" (89,19). Distingem diferenţe de număr (*adevărurile*/*adevărul* –11,1; „cel ce porunceşti *mântuirile* lui Iacob"/„*mântuirea*" – 43,6), persoane diferite („cel ce *ai zidit*"/„cel ce *a zidit*" – 32,15; „ca să-l *dai* pre el"/„ca să-l *dea* pre el" – 9,34) şi diverse alte variaţii legate de pronume reflexive, conjuncţii, prepoziţii, articole etc. Unele înnoiri vor fi respinse însă la 1914: *dobitoace*/*vite, jiganii*/*jivini* (în 1914, avem *jigănii*, la 1957, *târâtoare*), iar exprimarea lui Samuil Micu rămânea, pe alocuri, mai bună: „cei *ce-m* gândesc mie reale", mai bună decât „cei *ce* gândesc mie reale" (34,4), ca în 1725; „şi calea lui *o* va voi foarte", mai bună decât „calea lui va voi foarte" (36,23); *potârnici*, mai bine decât *cârstei* (104,39), ca la 1725.

În *Biblia* de la Sibiu se distinge prin eforturile lui Andrei Şaguna de refacere a împărţirii în versete, după modelul *Bibliei* ateniene din 1843 – neîncrezător în influenţele occidentale anterioare *Bibliei* greceşti (Moceanu 2003: 184). De pildă, în 146,1, „că e bun psalmul Dumnezeului nostru, să

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

se îndulcească lauda" devine „că easte bun *cu* psalm, Dumnezeului nostru, să se îndulcească lauda – iar la 1914 se preia această punctuaţie. Unele intervenţiile sale în text vor fi însă ignorate („au stătut păcătosul *împrotiva mea*"/„*înaintea mea*" – 38,2), altele vor fi adoptate mai târziu: „Domnul va ajuta lui"/„să ajută lui" (40,3); ediţia 1914 preia „va ajuta lui", prin Filotei, dar în 1957 se revine la „să-l ajute" – în virtutea ambiguităţii viitorului grecesc.

În unele cazuri, atât versiunea lui Filotei cât şi cea a lui Şaguna sunt ignorate în favoarea celor anterioare: „*Prindu-să* întru sfaturile care gândesc" (9,22) de la 1819 şi Samuil Micu (la Filotei şi Şaguna fiind *prinzându-se*) devine, la 1914, *prinde-se*, iar din 1957, *se prind*.

IV.5. *Psaltirea* versiunii sinodale din 1914

Mitropolitul Nicolae Bălan explica, într-o serie de articole din 1912, necesitatea unei noi ediții a biblice românești[292], arătând că limba evoluase între timp (Bălan 1912: 45), și „s-a sporit numărul alfabeţilor în popor"[293] – de altfel și edițiile precedente erau greu de găsit.

O comisie sinodală a lucrat între 1908 şi 1913 la revizuirea *Bibliei*[294] (iar în 1910 apare o *Psaltire* cu litere latine, sub egida regelui Carol I), dar ideile pe membrilor ei nu întruneau consensul. Mitropolitul Nicolae Bălan arăta că o revizuire adevărată „va trebui întreprinsă pe baza traducerilor

[292] După ce vorbește despre importanţa *Bibliei*, adaugă: „Aceste puţine cuvinte sunt de ajuns ca să ne facă să simţim toată durerea că noi astăzi nu avem o bună traducere a Sfintei Scripturi în româneşte, publicată într-o ediţie ieftină şi potrivit alcătuită pentru a o răspândi printre credincioşii bisericii noastre" (Bălan 1912: 43).

[293] Astfel că „o simţeşte şi acesta" (*ibidem*: 46).

[294] V. Bălan 1912: 46 și Mironescu 1929: 469.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

vechi şi luându-se în considerare limba vorbită astăzi de poporul românesc de pretutindeni", dar în acelaşi timp să fie fără neologisme, care „strică toată armonia şi dulceaţa limbei noastre bisericeşti" şi, „lucrul de căpetenie şi cel mai gingaş", „să redee înţelesul dogmatic genuin al textului sf. Scripturi" (Bălan 1912: 47-9). Tot ceea ce s-a putut face în acel moment pentru a-i mulţumi pe toţi cei interesaţi a fost să se tipărească *Biblia* existentă, dar „cu litere străbune", ceea ce oricum, a fost „un mare serviciu făcut Bisericii şi poporului" (BOR 1915: 321).

Ediţia din 1914, prima numită „Sinodală", după unirea Moldovei cu Ţara Românească cu şi dobândirea autocefaliei, preia textele lui Şaguna şi (mai ales) Filotei[295], căutând, în linii mari, media între cele două (şi consultând şi versiunea blăjeană). Ea urmează principiului minimalist afirmat de Şaguna şi are ca merit principal transcrierea în noul alfabet latin, prilej pentru minore corecturi şi actualizări lingvistice[296]. Cu această ocazie, *sânt* devine *sunt*, multe prescurtări se desfac (*n-au/nu au)*, *aşaze* (*aşeaze*) devine *aşeze*; *eşai* (la Şaguna, єшіѧй) – *ieşai* numele proprii şi toponimele sunt fie preluate de la Filotei (*Efraim*, sau *Efrem*, în funcţie de variaţiile din ediţia 1855, sau se redaptează: în loc de Sikima, respectiv Сикима, se dă *Sichemu*[297].

În general, se urmează lui Filotei în renunţarea la forma de perfect plural pentru singular, chiar şi acolo unde acesta nu o făcuse („nădăjduit-*au*"/„-*a*" – 21,8). Uneori se mai preiau, de la Şaguna, formele vechi „ţie *s-au* lăsat săracul" (9,34), dar în acelaşi timp, în 5,9, „cu limbile sale *viclenea*" (dacă tran-

[295] *Biblia* Sinodală de la 1914, era considerată „o retipărire a *Bibliei* de la Buzău" (Irinel 2011: 45).

[296] *Psaltirea* rămâne deci aproape identică cu cea scoasă în 1910.

[297] Mai aproape de ebraicul שְׁכֶם, de versiunile germane şi franceze, (*Sichem*) ori poloneze (*Sychem*), de versiunea neoelenă a lui Vamvas (Συχέμ) şi de transcrierile prezente deja în *Bibliile* britanice româneşti.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

scriem aşa *вникленіѧ*, de la Şaguna, sau *вікленіа*, de la Filotei) va primi forma de plural *vicleneau*. Găsim, de asemenea, pronumele posesiv plural *lor,* în loc de *sale*.

Multe forme lexicale noi sunt luate de la Filotei: *ceruri* (la Şaguna era *ceriuri*, ca în 1795), *zămislit* (nu *zemislit*), *ridicat* (nu *rădicat*) etc. *Asemenea*, este însă preluat de la Şaguna (pe când la Filotei era *aseminea*). Alte cuvinte se înnoiesc faţă de ambele ediţii: *zioa/ziua, peri/pieri, jertva/jertfa, vecinic/veşnic, oltar/altar, împiedecat* (*înpiedecat*, la Şaguna)/*împiedicat*, *dupre/după*. Totuşi, unele schimbări introduc chiar şi forme mai arhaice: voia*/voea,* via*ţa/vieaţa,* brici*/briciu.* Se preferă forma *hiarelor*, de la Filotei, deşi Şaguna avea *фіарълор* – la fel, vechiul *cârstei*, în loc de *potârnici*, *scârşnit-au*, în loc de *scrâşnit-au* etc.

Se aduc şi mici corecturi traducerii. De pildă, în pasajul „săgeţile sale *celor arzători* le-a lucrat" (7,14) prezent la cei doi, întâlnim „*celor ce ard*". La fel, în „tot aşternutul lui *l-a întors întru boala lui*" întâlnim: „*l-ai întors când zăcea el*" (40,3). Mai găsim: „fiii *omeneşti*"/„fiii *oamenilor*", „*întări-voi* spre tine ochii mei"/„*aţinti-voi*", „vreme *bine cuvioasă*"/„*bine primită*", „m-ai *închis* în mâinile vrăjmaşilor"/„*lăsat*", „*nici pismui* (Şaguna: *pizmui*) celor ce fac fără de lege"/„*nici urma"*; „*măcar că în chip* trece omul"/„*deşi ca un chip*"; „legea ta *în mijlocul pântecelui meu*"/„*în lăuntrul inimei mele*". În 67,28, cu schimbarea *întru spaimă/întru uimire* (preluată din ediţia 1910, care reia 1725), se uniformizează traducerea lui ἔκστασις – ca în 30,23. Se reabilitează unele cuvinte provenite din slavonă: *slavă* în loc de *mărire*, *proslăvi* în loc de *preamări*, *praznicului* în loc de *sărbătorii.* În fine, se renunţă la unele cuvinte redundante: „n-au înţeles (*spre*) lucrurile Domnului", „m-am (*făcut*) tulburat", şi chiar la unele semne de punctuaţie, operându-se o schimbare de frazare, faţă de versiunile anterioare: „întărâtat-a pre Domnul(.) cel păcătos,

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

dupre mulţimea mâniei lui nu va căuta, nu este Dumnezeu înaintea lui" (9,23-24).

IV.6. Actualizarea din 1957 *vs.* ediţia 1914

Psaltirea apărută 1957 la editura IBMBOR, ultima şi cea mai importantă revizuire a textului standard până în prezent, devenise necesară întrucât versiunile *Psalmilor* semnate de Gala Galaction şi Nicodim Munteanu la începutul secolului XX au fost respinse de masa credincioşilor Bisericii. Ebraiştii Mircea Chialda şi Vladimir Prelipceanu şi elenistul Dumitru Fecioru – supervizaţi de mitropolitul Efrem Enăcescu – aduc deci ajustări traducerii, dar fără să se desprindă decisiv de vechiul corpus[298].

Multe modificări sunt înlocuiri de sinonime, precum: *hulitori* în loc de *pierzători*, *căi* în loc de *cărări*, *întocmit* în loc de *săvârşit*, mai ales acolo unde ele aduc şi o actualizare a limbajului: *apărător* în loc de *scutitor*, *sărman* în loc de *mişel*, *nelegiure* sau *silnicie* în loc de *păgânătate.* Adverbul interogativ *au* e înlocuit cu *oare*, pentru *blagoslovenie*, *norod*, sunt preferate acum *binecuvântare*, respectiv *popor*, nu în virtutea unui program de deslavizare (căci „mărească-se" e schimbat cu „slăvit să fie"), ci pentru că deveniseră mai uzuale. *Vecinul* este înlocuit cu *aproapele*, iar, în contextul regimului de tip bolşevic, *boier* este schimbat cu *căpetenie*, în timp ce *a povesti*, pe fundalul denigrării religiei drept „basm" este înlocuit cu *a istorisi*. Multe forme lexicale sunt aduse la zi (*răsboiu/război, îndatăşi/îndată*, *înfricoşat/înfricoşător*, *văz/văd*), se introduce *a fi* în propoziţiile eliptice de predicat, iar, acolo unde nu e vorba de pasaje liturgice, topica este

[298] Vezi Căciulă 1958: 557-558 şi Branişte 1968: 572-573.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

schimbată. „*Pogorî-vei* pre dânşii” devine „*îi vei pogorî* pe ei” (54,26) – *Doamne, strigat-am* (140,1) rămâne însă neschimbat. Unele cuvinte desuete sunt înlocuite prin structuri perifrastice: vechiul *sângiuri* devine *vărsări de sânge*, în loc de „către tine *mânec*” (gr. πρὸς σὲ **ὀρθρίζω**) rămâne „pe Tine Te caut dis de dimineaţă” (62,1). Pentru altele, se caută corespondenţe contextuale, neuniforme: în loc de „mărturisi-mă-voiu ţie”, apare „lăuda-Te-voi (42,5) sau „slăvi-Te-voi” (51,8). Prepoziţiile arhaice sunt înlocuite cu echivalentele lor moderne: (*despre*, în loc de *pentru*, *pe* în loc de *pre*), multe fiind schimbate pentru a face textul mai lizibil: „*în* legea Lui va cugeta”/„*la*” (1,1) – totuşi, *în sfatul* nu este schimbat cu *la sfatul* – cum exagera versiunea Nicodim Munteanu, urmând, în virtutea confuziei programului traductologic, sugestia *Bibliei* Britanice). Alte modificări se referă la moduri verbale: imperativul *pierde-i*, schimbat în viitor: *îi vei pierde* (53,5), indicativul perfect *m-am depărtat fugind şi m-am sălăşluit în pustie* (54,7), schimbat cu condiţionalul – tot o variantă care urcă până la traducerea „britanică” a lui Aristia din 1859 –, gerunziul schimbat cu participiul (*mâhnindu-mă umblu*/*umblu mâhnit*), unele verbe sunt substantivate: „*ca să-mi ajuţi mie* ia aminte”/„*spre ajutorul meu* ia aminte”, sau li se schimbă cazurile asociate: „judecă *mie*”/„judecă-*mă*”.

IV.6.1. Clarificări cu ajutorul versiunii ebraice

S-au depus eforturi pentru a da mai multă claritate expresiilor. În 63,6, în loc de „iscodit-au fărădelege, *stinsu-s-au născocind iscodiri*” găsim: „…*şi au pierit când le iscodeau*”; „înmulţit-ai a-l îmbogăţi pre el” devine „bogăţiile lui le-ai înmulţit” (64,9), „întărit-au loruş cuvânt viclean” devine „întăritu-s-au în gânduri rele” (63,4), „întru picăturile lui veseli-se-va răsărind” devine „şi se vor bucura de picături de

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

ploaie, răsărind" (64,11); „groapa *ticăloşiei*"/„*pieirii*" (39,2); „nedreptate *a gândit* limba ta"/„*a vorbit*" (51,1) etc.

La „Ţie se va da rugăciune" este tradusă valoarea semantică a expresiei: „Ţie Ţi se va împlini făgăduinţa", corespunzătoare şi versiunii ebraice şi latine – renunţându-se la vechiul calc după σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ. Apelul la surse se vede şi când „spre slugile sale se va umili" – 134,14 (ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ **παρακληθήσεται** (*deprecabitur* – *Vulgata*), e schimbat cu „de slugile sale se va milostivi" (*miserebitur* – *Nova Vulgata*), corespunzătoare lui παρακαλέω dar şi lui נָחַם. În 42,1, *alege judecata mea* (δίκασον τὴν δίκην μου), tradus iniţial aproape de varianta latină (*discerne causam meam)*, e tras mai mult spre expresia ebraică (רִיבָה רִיבִי): *apără dreptatea mea*. Există şi destule locuri unde se apelează la soluţiile propuse de *Bibliile* Britanice, care foloseau sugestii din traducerile apusene bazate pe *Vulgata* (bazată la rândul ei, în general, pe un text ebraic) sau direct pe *Textul Masoretic*. Mai mult, în eforturile de limpezire a unor pasaje, textul e complet rescris, după varianta ebraică: „însetat-a de tine sufletul meu, *de câte ori trupul meu ţie*" (62,2) era greu de citit în limitele calcurilor greceşti (ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου). Expresia ebraică כָּמַהּ לְךָ בְשָׂרִי a ajutat la clarificare: *suspinat-a după Tine trupul meu.*

IV.6.2. Derapaje înspre versiunea Masoretică

Revizuirea din 1957 schimbă aproape complet sau rescrie cu totul, în versiunea de linie, circa 60-62 de versete (în care diferenţele sunt prea mari pentru a se putea nota, de pildă, deasupra textului) din cele 2.586 versete ale *Psaltirii*. Pe de altă parte, versetele care nu suferă nici o ajustare (măcar *pre*/*pe* sau o ajustare a punctuaţiei) sunt rare[299]. Totuşi, în

[299] Pe de altă parte, în trei versete (38,12, 43,20 şi 140,7) ajustările

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

virtutea programului acestei ediţii, principiul revizorilor – uşor de desprins din diortosirile lor – a fost limitarea modificărilor, pentru a se menţine, pe ansamblu, acelaşi corpus al Psalmilor. Intervenţiile sunt intenţionat greu insesizabile, ca în versetul: „*Că ai izbăvit sufletul meu din moarte, ochii mei de lacrămi, şi picioarele mele din alunecare: bine voiu plăcea înaintea Domnului, în lumina celor vii*”/„*Că ai izbăvit sufletul meu de la moarte, picioarele mele de alunecare, ca bine să plac înaintea lui Dumnezeu, în lumina celor vii* (55, 13) – nu e uşor de observat că *din* este înlocuit cu *de la* sau *de*, că *ochii mei de lacrămi* dispare cu totul, că viitorul devine subjonctiv, în loc de *Domnul* găsim *Dumnezeu*, iar prin particula „ca” se leagă laolaltă întregul pasaj. Caracteristică pentru această versiune este păstrarea, acolo unde se operează modificări, a vechilor sonorităţi – ceea ce maschează revizuirile şi dă aparenţa unui retuş minimal: „apucat-au înainte *streji* ochii mei” devine „ochii mei au luat-o înainte, *treji*” (76,4); „va ţinea întru *mânia* sa îndurările sale” devine „va închide în *mâinile* Lui îndurările sale” (76,9); „a dat *păliciunii* rodurile lor” devine „dat-a *stricăciunii* rodul lor” (77,51); „s-a *întărit* mânia ta” devine „s-a *întărâtat”* (87,7); „a tot *sfârşitul* am văzut sfârşit” e rescris: „la tot lucrul *desăvârşit* am văzut sfârşit” (118,96) etc. În acest fel, şi recitatorii din biserici şi mânăstiri *Psaltirea* erau întăriţi în convingerea că au în faţă textul tradiţional, dat de către Antim Ivireanul slujbelor româneşti dintru început[300].

Nu întotdeauna însă, principiul intervenţiei minimale a fost respectat, iar avantajului apelului la surse se transformă, în unele cazuri, într-un neajuns, pentru că se adoptă prea uşor soluţii dependente de Textul Masoretic (care nu mai este

---

includ chiar și o negație.

[300] Bartolomeu Anania (2001b: 39) spunea că, deşi „Textul biblic e text biblic, nu libret de operă”, pe de altă parte scrupulele de liturghisitor îl obligau să păstreze, în traducere, „eufonia liturgică”.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

subordonat Septuagintei): „*Însă deşerţi sunt fiii oamenilor, mincinoşi fiii oamenilor, în cumpene a face strâmbătate ei din deşertăciune, împreună*” îşi schimbă deci sensul: „*Dar deşerţi sunt fiii oamenilor, mincinoşi sunt fiii oamenilor, în balanţă toţi împreună sunt deşertăciune*” [301] (61,9), iar „*balaurul acesta, pre care l-ai zidit a-l batjocori pre el*” ajunge *„ca să se joace în ea* în mare” (103,27), renunţându-se la tradiţie în virtutea echivocului din ἐμπαίζειν αὐτῷ, speculat de britanice şi occidentale. Şi יָם (*mare*) e masculin, ca şi *Leviatanul* (לִוְיָתָן), astfel că sufixul pronominal masculin ו nu lămureşte nimic – precum nici latinescul *ei* ori grecescul αὐτῷ. Infinitivul are însă, deseori, într-o succesiune de verbe, sensul formei verbale precedente (Rom. 12,15), iar Votaw calculează că, în Vechiul Testament, chiar dacă cel mai adesea infinitivul indică scopul, în 385 de situaţii el arată rezultatul (1986: 57), iar, în multe situaţii, şi abilitatea de a face ceva (*ibidem*: 26). De asemenea, Thackeray (1909: 54) mai punea în evidenţă utilizarea, în Septuaginta, a infinitivului cu valoarea participiului grecesc (*cel care*…). Sensul de consecinţă îl vedem şi în Ps. 122,2 şi 111,7, iar în Psalmul precedent (102,20), infinitivul ἀκοῦσαι cere copulativul *şi*: „faceţi cuvântul Lui *şi* auziţi glasul cuvintelor Lui”, exprimând în acelaşi timp o consecinţă şi o abilitate. Desigur, a te juca cu Leviatanul nu e foarte departe ca sens de ideea unui Leviatan jucăuş, care face plăcere Creatorului lui (v. şi Mihăilă 2009), dar, dincolo de echivocul poeziei ebraice, sensul care ar trebui ales pentru o traducere fidelă ar fi: „balaurul acesta pe care Tu l-ai zidit *şi îl iei în râs*” (cel puţin în direcţia *Psaltirii* de linie, pe care a încercat să o „îmblânzească” revizuirea actuală).

[301] Vezi o soluţie mai fidelă la cap. VI.5.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)

În acelaşi fel, reviziile capitale pe care le suferă patru Psalmi (48, 67, 72 şi 126), pe baza textului ebraic, nu oferă totuşi mai multă claritate.

Alteori, modificări aparent minore, precum în 4,4, unde „Mâniaţi-vă *şi* nu greşiţi" din 1914 devine „Mâniaţi-vă, *dar* nu greşiţi" (ca la Dosoftei, de altfel), sensul este deformat în direcţia catehetic-edificatoare: din recomandată, *mânia* devine tolerată, deşi, dacă noţiunea *mâniei* ar fi fost privită în contextul filosofiei Psalmilor ca un tot, ea ar fi fost acceptată mult mai uşor, fiind mai prezentă printre rânduri: în 1,1 („fericit *bărbatul* care n-a umblat în sfatul necredincioşilor"), – „sfatul necredincioşilor", care nu e o poruncă, ci insinuare vag ameninţătoare, se evită doar prin atitudinea *bărbătească*.

BDD-B837-05 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:13 UTC)